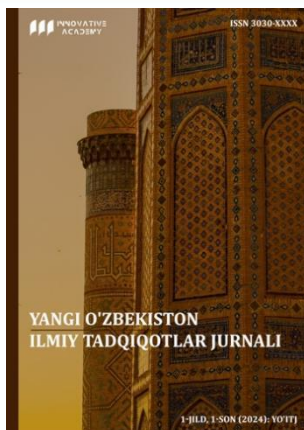

RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA XIZMATLAR SOHASINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI

Bazarbayeva Maftuna Mardon qizi

Bank-moliya akademiyasi magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.21953129>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 10-avgust 2026 yil
Ma'qullandi: 11-avgust 2026 yil
Nashr qilindi: 15-avgust 2026 yil

KEY WORDS

raqamli texnologiyalar,
xizmatlar sohasi, raqamli
xizmatlar, elektron tijorat,
raqamli iqtisodiyot,
innovatsiyalar, axborot-
kommunikatsiya texnologiyalari,
xizmatlar bozori,
raqamlashtirish.

ABSTRACT

Ushbu maqolada raqamli texnologiyalarning xizmatlar sohasini rivojlantirishdagi o'рни va ahamiyati tadqiq etilgan. Xizmat ko'rsatish jarayonlariga raqamli platformalar, elektron tijorat, mobil ilovalar, sun'iy intellekt va zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etishning iqtisodiy samaradorlikka ta'siri yoritilgan. Shuningdek, Toshkent shahrida raqamli xizmatlarning rivojlanish tendensiyalari, mavjud imkoniyatlar va muammolar tahlil qilingan. Tadqiqot natijalariga asoslanib, xizmatlar sohasini raqamlashtirish, xizmatlar sifati va aholiga qulayligini oshirish hamda raqamli infratuzilmani takomillashtirish bo'yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

KIRISH

Bugungi kunda raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi iqtisodiyotning barcha tarmoqlarida, xususan, xizmatlar sohasida tub o'zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. Raqamlashtirish xizmat ko'rsatish jarayonlarini tezlashtirish, xizmatlar sifati oshirish, iste'molchilarga qulaylik yaratish, xarajatlarni kamaytirish hamda yangi xizmat turlarini shakllantirish imkonini bermoqda. Ayniqsa, elektron tijorat, mobil to'lovlar, masofaviy ta'lim, elektron tibbiyot, raqamli bank xizmatlari, onlayn transport va yetkazib berish xizmatlarining kengayishi xizmatlar bozorining yangi bosqichga o'tishiga sabab bo'lmoqda. Shu jihatdan raqamli texnologiyalar asosida xizmatlar sohasini rivojlantirish zamonaviy iqtisodiyotning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

O'zbekistonda ham iqtisodiyot va ijtimoiy sohani raqamlashtirish, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilanmoqda. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi PF-6079-son Farmoni bilan tasdiqlangan "Raqamli O'zbekiston — 2030" strategiyasi mamlakatda raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish, elektron hukumat tizimini takomillashtirish, hududlarda raqamli infratuzilmani kengaytirish va zamonaviy raqamli texnologiyalarni iqtisodiyot tarmoqlariga joriy etishning muhim yo'nalishlarini belgilab berdi. Mazkur strategiya doirasida raqamli xizmatlarni rivojlantirish va aholining zamonaviy texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish uchun zarur shart-sharoitlar yaratilmoqda.

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasining "Axborotlashtirish to'g'risida"gi Qonuni, "Elektron hukumat to'g'risida"gi Qonuni, "Elektron tijorat to'g'risida"gi Qonuni hamda "Elektron hujjat

aylanishi to'g'risida"gi Qonuni mamlakatda raqamli xizmatlarni shakllantirish va rivojlantirishning huquqiy asoslarini belgilaydi. Mazkur qonunchilik hujjatlari axborot resurslaridan foydalanish, elektron xizmatlar ko'rsatish, elektron savdoni amalga oshirish va raqamli iqtisodiyot infratuzilmasini rivojlantirish uchun huquqiy sharoit yaratadi.

Ayniqsa, Toshkent shahri mamlakatning eng yirik iqtisodiy, moliyaviy, savdo va xizmat ko'rsatish markazi sifatida raqamli xizmatlarni joriy etish uchun katta salohiyatga ega. Shaharda aholining zichligi, biznes subyektlarining ko'pligi, internet va telekommunikatsiya infratuzilmasining nisbatan rivojlanganligi hamda raqamli xizmatlarga bo'lgan talabning yuqoriligi yangi turdagi xizmatlarning shakllanishiga imkon bermoqda. Elektron to'lov tizimlari, onlayn savdo platformalari, mobil bank xizmatlari, davlat xizmatlarining elektron shaklga o'tkazilishi va raqamli platformalarning kengayishi Toshkent shahrida xizmatlar bozorining tarkibiy jihatdan o'zgarishiga olib kelmoqda.

Shu bilan birga, xizmatlar sohasini raqamlashtirish jarayonida ayrim muammolar ham mavjud. Jumladan, raqamli infratuzilmaning hududlar bo'yicha bir xil rivojlanmaganligi, ayrim xizmat ko'rsatuvchi subyektlarning zamonaviy texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlarining cheklanganligi, raqamli kompetensiyalarning yetarli darajada shakllanmaganligi va axborot xavfsizligini ta'minlash masalalari xizmatlar sohasining raqamli transformatsiyasini jadallashtirishni talab etadi.

Shundan kelib chiqib, raqamli texnologiyalar asosida xizmatlar sohasini rivojlantirishning mavjud holatini tahlil qilish, uning rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash hamda Toshkent shahri sharoitida zamonaviy raqamli xizmatlarni kengaytirish bo'yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Mazkur maqolaning maqsadi raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish asosida xizmatlar sohasini rivojlantirish istiqbollarini aniqlash va Toshkent shahri misolida uning rivojlanish yo'nalishlarini asoslashdan iborat.

Tadqiqotning vazifalari sifatida xizmatlar sohasini raqamlashtirishning nazariy asoslarini o'rganish, Toshkent shahrida raqamli xizmatlarning rivojlanish holatini tahlil qilish, mavjud muammo va cheklovlarni aniqlash hamda xizmatlar sohasini raqamli transformatsiya qilish bo'yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqish belgilandi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Xizmatlar sohasi va uning raqamli transformatsiyasi masalalari so'nggi yillarda iqtisodiy tadqiqotlarning muhim yo'nalishlaridan biriga aylandi. Raqamli texnologiyalarning iqtisodiyotga jadal kirib kelishi xizmatlarni ishlab chiqarish, taqsimlash va iste'mol qilish jarayonlarini o'zgartirib, xizmatlar bozorining yangi shakllarini yuzaga keltirmoqda. Shu sababli raqamli iqtisodiyot, elektron tijorat, raqamli platformalar va innovatsion xizmatlar bo'yicha ilmiy qarashlar tobora kengayib bormoqda.

Raqamli iqtisodiyotning nazariy asoslarini tadqiq etgan olimlardan biri D. Tapscott bo'lib, u raqamli texnologiyalarning iqtisodiy jarayonlarga ta'sirini o'rganib, axborot va bilimlarning iqtisodiy resurs sifatidagi ahamiyati ortib borayotganini ta'kidlaydi. Uning tadqiqotlarida raqamli texnologiyalar biznes yuritish usullarini o'zgartirishi, yangi bozorlar va xizmatlarning shakllanishiga zamin yaratishi asoslab berilgan.

M. Castellsning tadqiqotlarida esa axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining iqtisodiy va ijtimoiy munosabatlarni o'zgartirishdagi roli keng yoritilgan. Olimning tarmoq iqtisodiyoti haqidagi qarashlari raqamli platformalar va axborot oqimlarining xizmatlar bozorini rivojlantirishdagi ahamiyatini tushuntirish uchun muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

Xizmatlar marketingi va xizmatlar iqtisodiyoti bo'yicha C. Lovelock va J. Wirtz tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda xizmatlarning o'ziga xos xususiyatlari, iste'molchi bilan o'zaro munosabatlar va xizmatlar sifatini boshqarish masalalari yoritilgan. Raqamli texnologiyalarning rivojlanishi ushbu jarayonlarni yanada individuallashtirish va xizmatlarni iste'molchilarning ehtiyojlariga moslashtirish imkoniyatlarini kengaytirmoqda.

Elektron tijorat va raqamli biznesning rivojlanishi masalalarini K. Laudon va C. Traver tadqiqotlarida ko'rish mumkin. Ularning ishlarida elektron tijoratning texnologik, iqtisodiy va tashkiliy asoslari, raqamli platformalarning biznes modellariga ta'siri hamda iste'molchilarning onlayn xarid qilish xatti-harakatlari tahlil qilingan. Mazkur yondashuvlar xizmatlar sohasida elektron savdo va raqamli platformalarning kengayish jarayonlarini o'rganishda muhim ahamiyatga ega.

Xalqaro tashkilotlarning tadqiqotlarida ham raqamli texnologiyalarning xizmatlar sohasidagi o'rni alohida ta'kidlangan. Jahon banki (World Bank) tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda raqamli infratuzilma, internetdan foydalanish imkoniyatlari va raqamli ko'nikmalarning iqtisodiy rivojlanishga ta'siri o'rganilgan. Raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlarining kengayishi kichik biznes va xizmat ko'rsatuvchi subyektlarning yangi bozor segmentlariga chiqish imkoniyatlarini oshirishi qayd etiladi.

OECD tadqiqotlarida raqamli transformatsiya xizmatlar sohasida innovatsiyalarni jadallashtirishi, mehnat unumdorligini oshirishi va yangi biznes modellarining shakllanishiga olib kelishi ko'rsatilgan. Shu bilan birga, raqamlashtirish jarayonida ma'lumotlar xavfsizligi, raqamli tengsizlik va inson kapitalini rivojlantirish masalalariga ham alohida e'tibor qaratilgan.

O'zbekistonda xizmatlar va raqamli iqtisodiyotning rivojlanish masalalari mahalliy olimlar tomonidan ham o'rganilmoqda. Jumladan, Sh. Ergashxodjayeva, M. Yusupov, Z. Xakimov va M. Abdurahmonova tomonidan tayyorlangan "Tovarlar va xizmatlar marketingi" o'quv qo'llanmasida xizmatlar bozori, xizmatlarning xususiyatlari, iste'molchilar ehtiyojlarini o'rganish va xizmatlar marketingini tashkil etish masalalari yoritilgan. Mazkur ilmiy-uslubiy yondashuv xizmatlar bozorining nazariy asoslarini o'rganishda muhim manba hisoblanadi.

Shuningdek, O'zbekistonda raqamli xizmatlarni rivojlantirishning huquqiy va institutsional asoslari "Raqamli O'zbekiston — 2030" strategiyasi, "Elektron hukumat to'g'risida", "Elektron tijorat to'g'risida" hamda "Axborotlashtirish to'g'risida"gi qonunlar orqali shakllantirilgan. Ushbu hujjatlar raqamli infratuzilmani rivojlantirish, elektron xizmatlarni kengaytirish va iqtisodiyot tarmoqlariga raqamli texnologiyalarni joriy etishning ustuvor yo'nalishlarini belgilaydi.

Umuman olganda, mavjud ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalar xizmatlar sohasining samaradorligi, sifati va raqobatbardoshligini oshirishning muhim omiliga aylanmoqda. Biroq Toshkent shahri sharoitida raqamli texnologiyalar asosida xizmatlar sohasining rivojlanish xususiyatlari, mavjud imkoniyatlar va hududiy muammolarni kompleks tahlil qilishga ehtiyoj mavjud. Shu sababli mazkur tadqiqotda Toshkent shahrida raqamli xizmatlarning rivojlanish tendensiyalarini statistik ma'lumotlar asosida baholash va kelgusidagi rivojlanish istiqbollarini aniqlashga alohida e'tibor qaratiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi raqamli texnologiyalar asosida xizmatlar sohasini rivojlantirishning mavjud holati va istiqbollarini Toshkent shahri misolida baholashdan iborat. Tadqiqot jarayonida xizmatlar sohasining rivojlanish tendensiyalarini aniqlash, raqamli texnologiyalarning xizmat ko'rsatish jarayonlariga ta'sirini baholash hamda mavjud muammolarni aniqlashga e'tibor qaratildi.

Tadqiqotning metodologik asosini xizmatlar iqtisodiyoti, raqamli iqtisodiyot va raqamli transformatsiya bo'yicha mavjud ilmiy-nazariy yondashuvlar tashkil etadi. Tadqiqotda O'zbekiston Respublikasining xizmatlar sohasi va raqamlashtirishga oid me'yoriy-huquqiy hujjatlari, davlat dasturlari, rasmiy statistik ma'lumotlar hamda ilmiy adabiyotlardan foydalanildi.

Tadqiqot obyekti sifatida Toshkent shahrida faoliyat yuritayotgan xizmatlar sohasi, tadqiqot predmeti sifatida esa xizmatlar ko'rsatish jarayonlariga raqamli texnologiyalarni joriy etish natijasida yuzaga keladigan iqtisodiy munosabatlar va rivojlanish jarayonlari belgilandi.

Tadqiqot davomida bir qator ilmiy usullardan foydalanildi. Jumladan, tizimli tahlil usuli orqali raqamli texnologiyalar va xizmatlar sohasi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik o'rganildi. Statistik tahlil usuli yordamida Toshkent shahrida xizmatlar hajmining yillar davomida o'zgarishi, o'sish sur'atlari va xizmatlar tarkibidagi o'zgarishlar baholandi.

Shuningdek, qiyosiy tahlil usuli asosida turli yillar ko'rsatkichlari o'zaro taqqoslandi va xizmatlar sohasidagi asosiy tendensiyalar aniqlandi. Dinamik tahlil orqali xizmatlar hajmining vaqt davomida o'zgarishi va rivojlanish sur'atlari baholandi. Zarur hollarda o'sish sur'ati quyidagi formula asosida hisoblandi:

Xizmatlar sohasining rivojlanish dinamikasini baholashda statistik ko'rsatkichlardan foydalanildi. Jumladan, xizmatlar hajmining yillik o'sish sur'ati quyidagi formula orqali aniqlandi:

$$O_s = \frac{X_t}{X_{t-1}} \times 100$$

bu yerda O_s — xizmatlar hajmining o'sish sur'ati,

X_t — joriy yildagi xizmatlar hajmi,

X_{t-1} — oldingi yildagi xizmatlar hajmi.

2. Xizmatlar hajmining o'sish (kamayish) sur'ati:

$$O_q = \frac{X_t - X_{t-1}}{X_{t-1}} \times 100$$

Bu formula yordamida xizmatlar hajmining oldingi yilga nisbatan necha foizga oshgani yoki kamaygani aniqlanadi.

3. Shuningdek, xizmatlarning alohida turlarining jami xizmatlar hajmidagi ulushini aniqlash maqsadida quyidagi formula qo'llanildi:

$$U = \frac{X_i}{X_j} \times 100$$

bu yerda U — muayyan xizmat turining jami xizmatlardagi ulushi,

X_i — muayyan xizmat turi hajmi,

X_j — jami xizmatlar hajmi.

4. O'rtacha yillik o'sish sur'ati:

$$\hat{O} = \left(\frac{X_n}{X_0} \right)^{\frac{1}{n}} \times 100$$

Bu yerda:

$\hat{O}$ — o'rtacha yillik o'sish sur'ati, %;

X_n — oxirgi yil ko'rsatkichi;

X_0 — boshlang'ich yil ko'rsatkichi;

n — davrlar soni

Mazkur statistik ko'rsatkichlar asosida Toshkent shahrida xizmatlar sohasining rivojlanish dinamikasi, tarkibiy o'zgarishlari va o'sish tendensiyalari baholandi.

Tadqiqotda SWOT-tahlil usulidan ham foydalanilib, Toshkent shahrida raqamli xizmatlarni rivojlantirishning kuchli va zaif tomonlari, mavjud imkoniyatlar hamda ehtimoliy tahdidlar aniqlanadi. Ushbu usul raqamli texnologiyalar asosida xizmatlar sohasini rivojlantirish bo'yicha strategik yo'nalishlarni belgilash imkonini beradi.

Bundan tashqari, ekspert baholash va umumlashtirish usullari orqali raqamli xizmatlarning rivojlanishiga ta'sir qiluvchi asosiy omillar tizimlashtirildi. Tadqiqot natijalarini vizual ifodalash maqsadida jadval, diagramma va grafiklardan foydalanildi.

Tadqiqotning axborot bazasini O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligining rasmiy statistik ma'lumotlari, O'zbekiston Respublikasi qonunchilik hujjatlari, "Raqamli O'zbekiston — 2030" strategiyasi, xalqaro tashkilotlarning hisobotlari hamda raqamli iqtisodiyot va xizmatlar sohasi bo'yicha ilmiy adabiyotlar tashkil etdi.

Tadqiqot metodologiyasida asosiy e'tibor 2020–2025-yillar davomida Toshkent shahrida xizmatlar sohasining rivojlanish dinamikasini o'rganishga qaratildi. Mazkur davrning

tanlanishi raqamli texnologiyalarning iqtisodiy faoliyatga jadal kirib kelishi va xizmatlar bozorida raqamli platformalarning kengayishi bilan izohlanadi.

Qo'llanilgan metodlar asosida olingan natijalar Toshkent shahrida raqamli texnologiyalar xizmatlar hajmini kengaytirish, xizmat ko'rsatish tezligi va sifatini oshirish, iste'molchilar uchun qulaylik yaratish hamda yangi xizmat turlarini shakllantirishda muhim omil ekanligini baholash imkonini beradi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Toshkent shahrida xizmatlar sohasining rivojlanishi

Toshkent shahri O'zbekistonda xizmatlar sohasining eng yuqori darajada rivojlangan hududlaridan biri hisoblanadi. Shaharning yirik iqtisodiy, moliyaviy, savdo, transport va axborot markazi sifatidagi mavqei xizmatlar bozorining kengayishiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Ayniqsa, raqamli texnologiyalarning iqtisodiy faoliyatga keng joriy etilishi natijasida xizmatlarning yangi shakllari paydo bo'lib, mavjud xizmatlarning ko'rsatish usullari ham takomillashmoqda.

Milliy statistika qo'mitasining rasmiy ma'lumotlariga ko'ra, Toshkent shahrida ko'rsatilgan bozor xizmatlari hajmi 2020–2025-yillarda izchil o'sish tendensiyasiga ega bo'lgan. Mazkur davrda xizmatlar hajmi 95 332,9 mlrd so'mdan 397 414,2 mlrd so'mgacha oshgan. ([SIAT](#))

1-jadval. Toshkent shahrida ko'rsatilgan bozor xizmatlari hajmining dinamikasi, 2020–2025-yillar

Yil	Xizmatlar hajmi, mlrd so'm	O'sish sur'ati, %	O'sish darajasi, %
2020	95 332,9	–	–
2021	128 890,7	135,2	35,2
2022	173 748,4	134,8	34,8
2023	238 502,6	137,3	37,3
2024	310 103,4	130,0	30,0
2025	397 414,2	128,2	28,2

Manba: O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlari asosida muallif hisob-kitobi. ([SIAT](#))

Jadval ma'lumotlari asosida o'sish sur'ati metodologiyada keltirilgan quyidagi formula orqali hisoblandi:

$$O_s = \frac{X_t}{X_{t-1}} \times 100$$

Masalan, 2025-yil uchun:

$$O_s = \frac{397414,2}{310103,43} \times 100 = 128.2\%$$

Demak, 2025-yilda Toshkent shahrida ko'rsatilgan bozor xizmatlari hajmi 2024-yilga nisbatan 28,2 foizga oshgan.

2020–2025-yillar oralig'ida xizmatlar hajmi qariyb 4,2 barobarga oshgan. Mutlaq qiymatda esa o'sish 302 081,3 mlrd so'mni tashkil etgan. Bu holat Toshkent shahrida xizmatlar sektorining iqtisodiyotdagi ahamiyati ortib borayotganini ko'rsatadi.

Shuningdek, 2020–2025-yillar uchun o'rtacha yillik o'sish sur'atini hisoblash mumkin:

$$\hat{O} = \left(\frac{397414,2}{95332,9} \right)^{\frac{1}{5}} \times 100 = 133.0\%$$

Natijada, 2020–2025-yillarda Toshkent shahrida bozor xizmatlari hajmining o'rtacha yillik o'sish sur'ati taxminan 33,0 foizni tashkil etgan.

Bu ko'rsatkich xizmatlar sektorining yuqori sur'atlarda rivojlanganini va mazkur sohada yangi texnologiyalar hamda innovatsion biznes modellarining joriy qilinishi uchun iqtisodiy baza shakllanganini ko'rsatadi.

Raqamli xizmatlarning o'rne

Xizmatlar sohasining yuqori sur'atlarda rivojlanishida raqamli texnologiyalarning o'rne tobora ortib bormoqda. Raqamlashtirish xizmatlarni ishlab chiqaruvchi va iste'molchi o'rtasidagi aloqani tezlashtirish, xizmat ko'rsatish xarajatlarini qisqartirish, xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish va iste'molchilarning individual ehtiyojlarini hisobga olish imkonini bermoqda.

Toshkent shahrida ushbu jarayon, ayniqsa, aloqa va axborotlashtirish, moliyaviy xizmatlar, 60 tatisti tijorat, transport, ta'lim va boshqa zamonaviy xizmatlarda yaqqol namoyon bo'lmoqda. Rasmiy 60 tatic ma'lumotlarga ko'ra, 2025-yil yanvar-dekabr oylarida Toshkent shahrida aloqa va axborotlashtirish xizmatlari hajmi 57 769,1 mlrd so'mni tashkil etib, 2024-yilga nisbatan 123,0 foiz darajasida qayd etilgan. ([Toshstat](#))

Bu ko'rsatkich raqamli infratuzilma, internet xizmatlari, telekommunikatsiya va axborot texnologiyalariga asoslangan xizmatlarga talabning yuqoriligini ko'rsatadi.

2-jadval. Toshkent shahrida ayrim xizmat turlarining rivojlanish dinamikasi

Xizmat turi	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Moliya xizmatlari, mlrd so'm	24 641,5	32 675,8	44 783,5	60 873,2	78 768,9	99 609,2
Ta'lim xizmatlari, mlrd so'm	5 011,3	6 996,8	9 563,1	12 376,6	15 964,7	18 803,4
Aloqa va axborotlashtirish xizmatlari, mlrd so'm	9 382,5	12 604,5	17 989,4	27 426,5	40 963,5	57 769,1
Savdo xizmatlari, mlrd so'm	22 691,4	30 837,2	37 635,7	48 927,4	55 697,4	68 253,4
Transport va saqlash xizmatlari, mlrd so'm	8 921,0	11 138,2	15 785,9	21 191,5	30 899,1	43 651,1

Manba: O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlari. ([SIAT](#))

Jadvaldan ko'rinadiki, savdo xizmatlari 2020-yildagi 22 691,4 mlrd so'mdan 2025-yilda 68 253,4 mlrd so'mgacha, transport va saqlash xizmatlari esa 8 921,0 mlrd so'mdan 43 651,1 mlrd so'mgacha oshgan. ([SIAT](#))

Aloqa va axborotlashtirish xizmatlarining 2025-yilda 57 769,1 mlrd so'mga yetgani raqamli iqtisodiyot bilan bevosita bog'liq xizmatlarning Toshkent shahri xizmatlar bozorida tobora muhim o'rin egallayotganini ko'rsatadi. ([Toshstat](#))

Elektron tijorat, fintech, onlayn ta'lim va elektron tibbiyot xizmatlari

Raqamli texnologiyalarning xizmatlar sohasiga ta'siri eng avvalo elektron tijorat va raqamli moliyaviy xizmatlarning rivojlanishida namoyon bo'lmoqda. Elektron tijorat iste'molchilarga tovar va xizmatlarni masofadan turib tanlash, buyurtma qilish va to'lovni elektron shaklda amalga oshirish imkonini beradi. Bu esa xizmat ko'rsatish jarayonining tezligi va qulayligini oshiradi.

Fintech texnologiyalarining rivojlanishi ham xizmatlar sektorining transformatsiyasiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Mobil bank ilovalari, elektron to'lovlar, masofaviy bank xizmatlari va boshqa raqamli moliyaviy vositalarning kengayishi natijasida moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyati oshmoqda. 2025-yil yanvar-iyul oylarida Toshkent shahrida ko'rsatilgan bozor xizmatlari tarkibida moliyaviy xizmatlarning ulushi 25,9 foizni tashkil qilgan. ([Toshstat](#))

Onlayn ta'lim xizmatlarining kengayishi ham raqamlashtirishning muhim natijalaridan biridir. Masofaviy ta'lim platformalari, videodarslar, elektron ta'lim resurslari va onlayn kurslar ta'lim xizmatlaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirmoqda. Toshkent shahrida ta'lim xizmatlari hajmi 2024-yil yanvar–dekabr oylarida 14 547,7 mlrd so'mni tashkil etib, o'sish sur'ati 13,7 foiz bo'lgan. ([Toshstat](#))

Elektron tibbiyot xizmatlari ham raqamli transformatsiyaning istiqbolli yo'nalishlaridan hisoblanadi. Elektron navbat, onlayn konsultatsiya, elektron tibbiy ma'lumotlar va diagnostika jarayonlarida raqamli texnologiyalardan foydalanish xizmat ko'rsatish tezligi va qulayligini oshirishga xizmat qilmoqda.

Shunday qilib, raqamlashtirish xizmatlar sohasida faqat mavjud xizmatlarni elektron shaklga o'tkazish bilan cheklanmay, yangi xizmat turlarini yaratish, xizmatlarning sifatini oshirish va iste'molchilar bilan ishlashning yangi biznes modellarini shakllantirish imkonini bermoqda.

Raqamli xizmatlarning xizmatlar bozoridagi o'rnini baholash

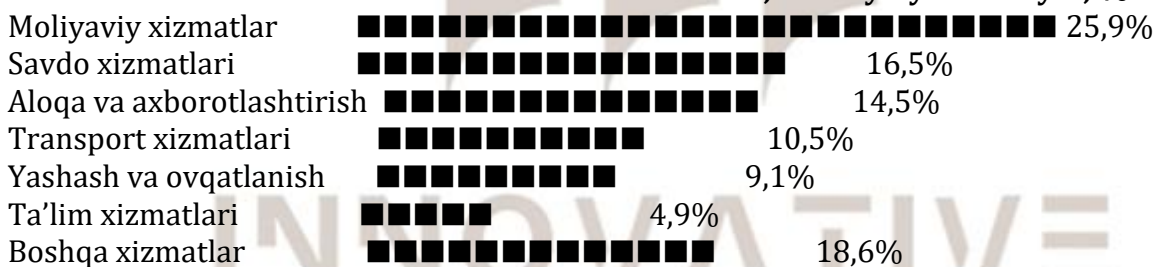
Metodologiyada keltirilgan xizmatlarning jami hajmdagi ulushini aniqlash formulasi:

$$U = \frac{X_i}{X_j} \times 100$$

asosida xizmatlarning tarkibiy o'zgarishlarini baholash mumkin.

2025-yil yanvar–iyul oylarida Toshkent shahrida bozor xizmatlari tarkibida moliyaviy xizmatlar 25,9 foiz, savdo xizmatlari 16,5 foiz, aloqa va axborotlashtirish xizmatlari 14,5 foiz, transport xizmatlari 10,5 foiz, yashash va ovqatlanish xizmatlari 9,1 foiz, ta'lim xizmatlari esa 4,9 foiz ulushni tashkil etgan. ([Toshstat](#))

1-rasm. Toshkent shahrida bozor xizmatlari tarkibi, 2025-yil yanvar–iyul, %

Manba: Toshkent shahar statistika boshqarmasi ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzildi. ([Toshstat](#))

Mazkur tarkib Toshkent shahrida raqamli texnologiyalar bilan bevosita bog'liq xizmatlar ulushi sezilarli ekanini ko'rsatadi. Ayniqsa, moliyaviy hamda aloqa va axborotlashtirish xizmatlarining yuqori ulushi raqamli transformatsiya jarayonlarining xizmatlar bozoridagi iqtisodiy ahamiyati ortib borayotganidan dalolat beradi.

Tahlil natijalari

Olib borilgan statistik tahlil natijasida Toshkent shahrida xizmatlar sohasining 2020–2025-yillarda barqaror o'sish tendensiyasiga ega ekanligi aniqlandi. Xizmatlar hajmining 95 332,9 mlrd so'mdan 397 414,2 mlrd so'mgacha oshishi xizmatlar sektorining hududiy iqtisodiyotdagi rolini kuchaytirganini ko'rsatadi. ([SIAT](#))

Shu bilan birga, aloqa va axborotlashtirish xizmatlarining 2025-yilda 57 769,1 mlrd so'mga yetishi raqamli texnologiyalar asosidagi xizmatlarga talabning yuqoriligini ko'rsatmoqda. ([Toshstat](#))

Tahlil asosida Toshkent shahrida raqamli xizmatlarni yanada rivojlantirish uchun quyidagi yo'nalishlar muhim deb hisoblanadi:

- xizmat ko'rsatish korxonalarida raqamli platformalarni keng joriy etish;
- elektron tijorat infratuzilmasini rivojlantirish;
- fintech xizmatlari va naqdsiz to'lov tizimlarini takomillashtirish;
- onlayn ta'lim va elektron tibbiyot xizmatlarini kengaytirish;
- xizmat ko'rsatuvchi kichik biznes subyektlarining raqamli kompetensiyalarini oshirish;

- sun'iy intellekt va ma'lumotlarni tahlil qilish texnologiyalaridan foydalanishni kengaytirish;
- raqamli xizmatlarning xavfsizligi va iste'molchilar ma'lumotlarini himoya qilish mexanizmlarini kuchaytirish.

Umuman olganda, statistik ko'rsatkichlar va hisob-kitoblar Toshkent shahrida xizmatlar sohasining rivojlanishi raqamli transformatsiya bilan chambarchas bog'liq ekanligini ko'rsatadi. Shu sababli kelgusida xizmatlar sohasining raqobatbardoshligini oshirishda raqamli texnologiyalarni joriy etish nafaqat xizmatlar hajmini ko'paytirish, balki ularning sifati, tezkorligi, qulayligi va iqtisodiy samaradorligini oshirishning asosiy omillaridan biri bo'lib xizmat qiladi.

Izoh: 2020–2025-yil yillik umumiy xizmatlar jadvalidagi raqamlar rasmiy SIAT bazasidan olindi; 2025-yil ma'lumotlari dastlabki hisoblanadi. ([SIAT](#))

MUAMMOLAR VA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI

Toshkent shahrida xizmatlar sohasining raqamli transformatsiyasi jadal sur'atlarda rivojlanayotgan bo'lsa-da, mavjud imkoniyatlardan to'liq foydalanishga to'sqinlik qiluvchi qator muammolar mavjud. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalarning xizmatlar sohasiga joriy etilishi nafaqat texnologik infratuzilmaga, balki inson kapitali, moliyaviy imkoniyatlar, axborot xavfsizligi va xizmat ko'rsatuvchi subyektlarning innovatsion faolligiga ham bevosita bog'liq.

Birinchidan, raqamli infratuzilmaning rivojlanish darajasi xizmatlarning raqamli transformatsiyasida muhim omil hisoblanadi. Internet tezligi va sifati, mobil aloqa tarmoqlarining qamrovi, ma'lumotlarni saqlash va qayta ishlash infratuzilmasi hamda zamonaviy raqamli platformalarning mavjudligi xizmat ko'rsatish samaradorligiga ta'sir ko'rsatadi.

Ikkinchidan, xizmat ko'rsatuvchi kichik biznes subyektlarida raqamli texnologiyalarni joriy etish uchun moliyaviy imkoniyatlarning cheklanganligi mavjud. Zamonaviy dasturiy ta'minot, elektron savdo platformalari, CRM tizimlari va axborot xavfsizligi vositalarini joriy etish muayyan xarajatlarni talab qiladi. Shu sababli kichik korxonalarni raqamlashtirishni moliyaviy va institutsional jihatdan qo'llab-quvvatlash muhim ahamiyatga ega.

Uchinchidan, raqamli kompetensiyalarga ega bo'lgan mutaxassislar yetishmasligi xizmatlar sohasining raqamli transformatsiyasini cheklovchi omillardan biridir. Xizmat ko'rsatish korxonalarida xodimlarning zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish ko'nikmalarini muntazam oshirib borish talab etiladi.

To'rtinchidan, raqamli xizmatlarning kengayishi bilan kiberxavfsizlik va shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish masalalarining ahamiyati ortmoqda. Elektron to'lovlar, onlayn savdo va raqamli platformalardan foydalanish hajmining oshishi foydalanuvchilarning ma'lumotlarini himoya qilish bo'yicha zamonaviy mexanizmlarni takomillashtirishni talab etadi.

Beshinchidan, ayrim xizmat ko'rsatuvchi korxonalarda raqamli texnologiyalardan foydalanish mavjud bo'lsa-da, ular hali boshqaruv va xizmat ko'rsatish jarayonlariga kompleks integratsiya qilinmagan. Shu sababli korxonalarda raqamli platformalarni faqat elektron aloqa vositasi sifatida emas, balki biznes jarayonlarini boshqarish, mijozlar bilan munosabatlarni rivojlantirish va ma'lumotlar asosida qaror qabul qilish vositasi sifatida qo'llash zarur.

Mazkur muammolarni bartaraf etish uchun Toshkent shahrida xizmatlar sohasini raqamlashtirishning quyidagi istiqbolli yo'nalishlarini ajratib ko'rsatish mumkin:

- xizmat ko'rsatuvchi korxonalarda raqamli platformalarni keng joriy etish;
- kichik biznes subyektlarini raqamlashtirish uchun imtiyozli moliyalashtirish mexanizmlarini rivojlantirish;
- raqamli kasblar va zamonaviy IT ko'nikmalar bo'yicha mutaxassislar tayyorlashni kuchaytirish;
- elektron tijorat va raqamli to'lov infratuzilmasini rivojlantirish;

- fintech xizmatlaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish;
- elektron tibbiyot va onlayn ta'lim xizmatlarini takomillashtirish;
- xizmatlar sifatini sun'iy intellekt va katta ma'lumotlar texnologiyalari asosida boshqarish;
- kiberxavfsizlik va shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish tizimlarini kuchaytirish.

Shunday qilib, Toshkent shahrida xizmatlar sohasini raqamlashtirishning keyingi bosqichi mavjud texnologiyalarni oddiy joriy etishdan ularni yagona raqamli ekotizimga integratsiya qilish bosqichiga o'tishni talab qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari Toshkent shahrida xizmatlar sohasi so'nggi yillarda yuqori sur'atlarda rivojlanganligini ko'rsatdi. 2020–2025-yillarda ko'rsatilgan bozor xizmatlari hajmining sezilarli darajada oshishi xizmatlar sektorining hududiy iqtisodiyotdagi o'rni va ahamiyati ortib borayotganidan dalolat beradi. Xususan, moliyaviy xizmatlar, aloqa va axborotlashtirish xizmatlari, savdo, transport va ta'lim xizmatlarida ijobiy dinamika kuzatilgan.

Tadqiqotda qo'llanilgan statistik va dinamik tahlil natijalari raqamli texnologiyalar xizmatlar sohasining rivojlanishida muhim omilga aylanayotganini ko'rsatdi. Ayniqsa, aloqa va axborotlashtirish xizmatlari hajmining sezilarli darajada oshishi Toshkent shahrida raqamli iqtisodiyotning shakllanishi va rivojlanish jarayoni bilan bevosita bog'liq.

Elektron tijorat, fintech, onlayn ta'lim, elektron tibbiyot, raqamli bank xizmatlari va yetkazib berish platformalarining rivojlanishi xizmatlarning iste'molchilarga yetkazilish usullarini o'zgartirmoqda. Natijada xizmatlardan foydalanish tezligi, qulayligi va hududiy qamrovi kengaymoqda.

Tadqiqot natijalariga asoslanib, quyidagi takliflarni ilgari surish mumkin:

1. Xizmat ko'rsatish korxonalarini raqamlashtirish dasturini kengaytirish. Ayniqsa, kichik biznes subyektlarida elektron savdo, CRM, elektron to'lov va avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlarini joriy etishni rag'batlantirish lozim.
2. Raqamli infratuzilmani takomillashtirish. Yuqori tezlikdagi internet va zamonaviy telekommunikatsiya infratuzilmasining rivojlanishi raqamli xizmatlarning sifat va qamrovini oshirishga xizmat qiladi.
3. Raqamli kadrlar tayyorlash tizimini kuchaytirish. Xizmatlar sohasi xodimlarining raqamli savodxonligini oshirish va zamonaviy IT kompetensiyalarni rivojlantirish bo'yicha qisqa muddatli amaliy kurslarni kengaytirish maqsadga muvofiq.
4. Elektron tijoratni rivojlantirish. Mahalliy xizmat ko'rsatuvchi subyektlarning elektron savdo platformalariga chiqishini qo'llab-quvvatlash va raqamli to'lov imkoniyatlarini kengaytirish zarur.
5. Fintech xizmatlarini rivojlantirish. Mobil bank xizmatlari, elektron to'lovlar va boshqa raqamli moliyaviy xizmatlarning ommalashuvi xizmatlar bozorining samaradorligini oshiradi.
6. Sun'iy intellektidan foydalanishni kengaytirish. Mijozlarga xizmat ko'rsatish, talabni prognozlash, xizmatlar sifatini baholash va boshqaruv qarorlarini qabul qilishda sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish istiqbolli yo'nalish hisoblanadi.
7. Raqamli xavfsizlikni kuchaytirish. Elektron xizmatlardan foydalanishda iste'molchilarning shaxsiy va moliyaviy ma'lumotlarini himoya qilish mexanizmlarini takomillashtirish zarur.

Umuman olganda, Toshkent shahrida raqamli texnologiyalar asosida xizmatlar sohasini rivojlantirish hududiy iqtisodiy o'sishni ta'minlash, yangi ish o'rinlarini yaratish, xizmatlar sifatini oshirish va aholining zamonaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. "Raqamli O'zbekiston — 2030" strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida. PF-6079-son Farmon, 2020-yil 5-oktabr.
2. O'zbekiston Respublikasining "Axborotlashtirish to'g'risida"gi Qonuni. 560-II-son, 2003-yil 11-dekabr.
3. O'zbekiston Respublikasining "Elektron hukumat to'g'risida"gi Qonuni. O'RQ-395-son, 2015-yil 9-dekabr.
4. O'zbekiston Respublikasining "Elektron tijorat to'g'risida"gi Qonuni. O'RQ-792-son, 2022-yil 29-sentabr.
5. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. O'zbekiston Respublikasida xizmatlar sohasi statistik ma'lumotlari. Toshkent, 2020–2025.
6. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. Toshkent shahrida ko'rsatilgan bozor xizmatlari hajmi. SIAT ma'lumotlar bazasi.
7. World Bank. World Development Report 2016: Digital Dividends. Washington, DC: World Bank, 2016.
8. OECD. Digital Economy Outlook 2024. Paris: OECD Publishing, 2024.
9. Castells, M. The Rise of the Network Society. 2nd ed. Oxford: Blackwell Publishing, 2000.
10. Laudon, K. C., Traver, C. G. E-Commerce: Business, Technology, Society. Pearson, 2023.
11. Lovelock, C., Wirtz, J. Services Marketing: People, Technology, Strategy. 8th ed. World Scientific, 2016.
12. Tapscott, D. The Digital Economy: Promise and Peril in the Age of Networked Intelligence. New York: McGraw-Hill, 1996.
13. Ergashxodjayeva, Sh., Yusupov, M., Xakimov, Z., Abdurahmonova, M. Tovarlar va xizmatlar marketingi. O'quv qo'llanma. Toshkent: "Iqtisodiyot", 2019.
14. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi. Toshkent shahrida xizmatlar sohasi rivojlanishining asosiy ko'rsatkichlari. Toshkent, 2024–2025.
15. International Telecommunication Union (ITU). Measuring Digital Development: Facts and Figures 2024. Geneva: ITU, 2024.